

Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар
және әлем тілдері университеті

Казахский университет международных отношений
и мировых языков имени Абылай хана

Абылай хан мұрасы:
идеялардың өзара байланысы және сабақтастығы
атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция

10 желтоқсан 2013 жыл

Наследие Абылай хана:
взаимосвязь и преемственность идей
Международная научно-практическая конференция

10 декабря 2013 год

Алматы, 2013

УДК 94(574):378
ББК 63.3(5Каз):74.58

Рекомендовано к изданию решением Ученым Советом КазУМОиМЯ им. Абылай хана
(протокол № 4 от 15 ноября 2013 г.)

Под общей редакцией
С.С.Кунанбаевой,
д.филол.н., член-корр. НАН РК

Редакционная коллегия:

Кунакова К.У., д.п.д., проректор по науке КазУМОиМЯ им. Абылай хана
Чакликова А.Т., д.п.н., проректор по учебной работе КазУМОиМЯ им. Абылай хана
Абжанов Х.М., д.и.н., директор института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова,
член-корр. НАН РК
Абусентова М.Х., д.и.н., член-корр. НАН РК, Институт востоковедения им. Р.Б. Сулейменова.
Раев Д.С., д.филол.н., профессор КазУМОиМЯ им. Абылай хана
Шаймарданова З.Д., д.и.н., отдел науки КазУМОиМЯ им. Абылай хана
Хамитова М.А., к.и.н., Институт повышения квалификации КазУМОиМЯ им. Абылай хана
Назирова Л.К., к.п.н., ректор Республиканского института повышения квалификации и
переподготовки работников сферы образования (РИПКПРО), Душанбе, Таджикистан
Шапа Л.Н., к. филол. наук, доц., ОНПУ, Одесса, Украина

Абылай хан мұрасы: идеялардың өзара байланысы және сабақтастығы: Халықаралық
ғылыми-практикалық конференция материалдары. 10 желтоқсан 2013 ж. /
Наследие Абылай хана: взаимосвязь и преемственность идей: Матер. Междунар.
науч.-практ. конференции, 10 декабря 2013 г. / Жалпы ред. Кунанбаева С.С. - Алматы:
Абылай хан атындағы ҚазХКЖЭТ ун-ті, 2013. – 608 б.

ISBN 978-601-270-189-0

Международная научно-практическая конференция «Наследие Абылай хана: взаимосвязь и преемственность идей» посвящена 300-летию Абылай хана. Являясь носителем почетного имени Абылай хана, Казахский университет международных отношений и мировых языков с гордостью демонстрирует свое участие не только в современной общественной жизни, но и в активном исследовании прошлого. Материалы конференции отражают актуальные проблемы взаимосвязи истории и современности, сочетая единую концептуальную линию, линию неразрывности опыта государственного строительства в прошлом и настоящем. Подтверждением правильности выбранного курса на поддержку многосторонних связей и КазУМОиМЯ имени Абылай хана в сфере международного сотрудничества и темы конференции является широкая география участников мероприятия: регионы Казахстана, Россия, Таджикистан, Украина, Франция, Англия, Китай, Таиланд.

Издание предназначено для преподавателей иностранных языков, докторантов, магистрантов и студентов гуманитарных вузов и тех, кто интересуется проблемами преподавания иностранных языков, филологической наукой, межкультурной коммуникацией, вопросами развития сотрудничества ШОС и национальной безопасности в контексте современных тенденций развития казахстанской науки.

УДК 94(574):378
ББК 63.3(5Каз):74.58

ISBN 978-601-270-189-0

© Абылай хан атындағы ҚазХКЖЭТ ун-ті, 2013
© КазУМО и МЯ им. Абылай хана, 2013

байл
баба
тойл

ама

отың
қалы

білді

вопл
поко
выес
Абыл
соде
госуд
подд
межд
участ

Как
Каза
заслу
стави
завел
мы м
и во
подт

имя
межд
меро

72	Стамкулова Г.А. Абылай хан и вопрос о земельной собственности и землепользовании в Казахстане.....	164
75	Уансов М.У., Оралтаев Т.К. Самоорганизация и самоуправление граждан как важный фактор развития демократии, укрепления государственности и повышения эффективности экономики»	168

81

84

90

93

98

101

СЕКЦИЯ 2
АБЫЛАЙ ХАННЫҢ ТАРИХИ-САЯСИ ТҮЛҒАСЫ
2 СЕКЦИЯ
ЛИЧНОСТЬ АБЫЛАЙ ХАНА
В ИСТОРИКО-ПОЛИТИЧЕСКОМ КОНТЕКСТЕ
2 SECTION
ABLAI KHAN'S PERSONALITY
IN HISTORICAL AND POLITICAL CONTEXT

105	Аухадиева Ш.Д. Роль Абылай хана в укреплении и развитии международных связей Казахского ханства	174
108	Алимбаева Д.А., Асқар Ж.Д. Аманат еткен азаттық - Абылайдың арманы.....	178
111	Ашинова К.А. Абылай хан дипломатиясы - қазіргі заманғы көп векторлы	
114	кезқарастың бастапқы үлгісі	181
118	Асхат Г. The role of Abylai khan in strengthening of the Kazakh Khanate.....	184
122	Әлімақынұлы Д. Қазақ тіліндегі қытай басылымдарында Абылайхан	
127	тұлғасының сомдалуы».....	187
130	Байжомартова К.А. Внешняя политика и дипломатия Абылай хана и современная дипломатия Республики.....	190
135	Бақауова Г.Б. Абылай ханның сыртқы саясаты және дипломатиясы.....	194
139	Бацуева Д.Ю. Abylai Khan Contribution into Kazakh Culture.....	198
139	Бухаева А.А., Сайлаубек А.С. Государственная политика поддержки казахской диаспоры: проблемы и перспективы.....	201
143	Дәулеткелдіұлы Н. Қытай қазақтарына тараған тарихи эпостардағы Абылай хан бейнесі.....	204
146	Жанақова Н.Т. Абылай хан және оның батырлары.....	207
148	Жұбанова М. Х., Усенбаева Г. Ж. Абылай ханың мәдени және дипломатиялық коммуникацияны дамытудағы рөлі.....	211
153	Жұматай Ғ.Б., Серікбекұлы А. Соғысаралық кезеңдегі халықаралық қатынастардағы палестин мәселесі (1919-1939 жж.).....	214
157	Зардыхан Қ. XVII ғасырдағы қазақ-жоңғар қарым-қатынастарындағы Абылай ханның рөлі.....	219
160	Ибраева А.Ғ. Абылай хан саясатындағы ел тәуелсіздігі мен тұтастығы идеясының өміршендігі.....	224
	Измаева В.А. Абылай ханның саяси билігінің ерекшеліктері.....	227
	Искалиев М.Д. Абылай ханның асқақ арманы.....	235

болуы үшін біз бабалардан қалған аманатты есімізден шығармай, үнемі електен өткізіп отыруға тиіспіз. Ырысын қашырған алауыздықты, "бас басына би болған өңкей кикым" заманды, ұлттық болмысымызды жоймақ болған тоталитарлық саясаттың тепкісін көрді. Алайда ертенгі күнге деген үмітімізді өшірмей, бәрінен өттік. Айбарлы Абылай аңсаған асқақ арманға, ұлы мұратқа бүгінгі ұрпақ жетті. Байтақ өлкеміздің шекарасын заман талабына сай халықаралық нормалармен бекітіп, әлемдік қауымдастықты мойындаттық. Сол арқылы көршілерімізбен мәңгілік достыққа, өзара тиімді сауда-экономикалық, мәдени байланыстарға негіз қаладық. Бұл күнде ешқандай елдің Қазақ жеріне қатысты дауы жоқ. Ең бастысы, біз бабалар аманат еткен киелі жерімізде құрған мемлекетімізде ынтымағымызды сақтай білдік. Соның арқасында берекелі бірлігіміз төрткүл дүниеге мәлім болды. Есілдің бойына ел қондырып, еңселі Ордамызды орнаттық. Қазіргі жасампаз Қазақстан іргесі берік, ынтымағы мығым, төрт құбыласын тегіс мойындатқан Тәуелсіз мемлекетке айналды. Қандай қиын-қыстау замандардан өтсе де елдігін жоғалтпаған қазақ халқы Абылай армандаған мамыражай бейбіт өмірді көрді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Егеменді Қазақстан газеті. Н.Ә.Назарбаев 2012ж. № 4,6.
2. Айқын газеті. Н.Ә.Назарбаев 2011ж. № 2.
3. Мухамедов М.Б., Сырымбетов Б. Қазақстан тарихы. Оқу құралы. –Алматы: "Қарасай", 2007ж.
4. М.Қ.Қозыбаев "Өркениет және ұлт": - Алматы: 2001ж.
5. Ж.О. Артықбаев Қазақстан тарихы: Оқулық-хрестоматиясы.- Астана 2000ж
6. Ж.О. Артықбаев Қазақстан тарихы: Оқулық-хрестоматиясы.- Қарағанды. 2002 ж.

УДК 327.33

Бацуева Д.Ю.,

магистр Страсбургского университета,
ст.преподаватель, Международная Академия Бизнеса,
Алматы, Қазақстан

ABYLAI KHAN CONTRIBUTION INTO KAZAKH CULTURE

Түйін

Берілген мақалада Абылайханның үш ұрпағын салыстырмалы талдау арқылы Лев Гумилевтің пассионарлық теориясы арқылы Абылай хан қызметіне баға беріледі. Абылай хан өз уақыттың көзбасшысының үш маңызды қасиетке ие болған; жауынгерлік ерлік, мәмілегер және көрегендік дарындылық. Осы қасиеттер оның ұрпақтарына таратылды және берілген мақаланың басты тақырыбы болып табылады.

Тірек сөздер: Лев Гумилевтің пассионарлық теориясы, қазақ заңды жүйе, трагедиялық дилемма, ұзақ мерзімді қатынастар, тиімді негіздегі қатынастар.

Резюме

В данной статье оценка деятельности Абылай хана дается через призму теории пассионарности Льва Гумилева с помощью сравнительного анализа трех поколений его самых выдающихся потомков. Абылай хан обладал тремя неотъемлемыми качествами лидера своего времени: воинской доблестью, талантом незаурядного дипломата, способного принимать нестандартные решения, и даром проницательности. Как эти качества проявлялись в его потомках и является главной темой данной статьи.

Ключевые слова: теория пассионарности Льва Гумилева, казахская юридическая система, трагическая дилемма, долгосрочные отношения, отношения на взаимовыгодной основе.

Abstract

In the article the evaluation of Aбыlai Khan is given through the comparative analysis of three generations of his descendants. The specific view, elaborated in Gumilev's Passionate Theory of Ethnogenesis is used. Aбыlai Khan demonstrated three qualities of the leader: military prowess, diplomatic skills and the

talent to make shrewd decisions. How these capacities were distributed among his descendants is the matter of this brief analysis.

Keywords: Gumilev's Passionate Theory of Ethnogenesis, Kazakh Penal Code, tragic dilemma, long-term relations, mutual benefit foundation.

Gumilev's Passionate Theory of Ethnogenesis can be illustrated by the senior branch of descendants of Essym Khan and Janybek Khan. Aбыlai khan, Kenesary Khan, Shoqan Walikhanov are the bright stars on the horizon of Kazakh history. As Kazakh history has always been turbulent, it demands from its leaders, persons, who were on the key positions, courage and shrewd decisions. So, we can definitely say, that the descendants of the Kazakh Penal Code creator and the Kazakh state founder possessed all necessary qualities, though the line of their activities is not straight. The entire life of Aбыlai khan was on the political arena, Kenesary Khan demonstrated his credo in the fight for Kazakh khans' power restoration, Shoqan Walikhanov was, first of all, a scientist, researcher.

The common feature of Kazakh leaders, according to the tradition of nobility, was military prowess. Aбыlai khan demonstrated bravery from his youth. Well-known episode of his life shows him as a twenty-year-old hero, successfully fighting against Jungar batyr Sharysh and being praised by Abul Mambet Khan himself and was (that time informally) endowed with political power. Nevertheless, his destiny led him to explication of his unique talent of a diplomat. The position of Kazakh territory between eastern and western powers has always demands from the Kazakh leaders skilful balancing. Aбыlai Khan was a great master in it.

The acute feeling of unjust loss of inherited power together with tragic deaths of his father and brother in uneven struggle did not leave Kenesary Khan a chance to develop other capacities except the ability to reach the aims by any means.

Shoqan Walikhanov, owing to his unusual mixed upbringing and education, managed to absorb the best thing – knowledge from numerous outstanding persons; he met, and, thanks to his inquisitive and broad mind, on that basis made a lot of valuable discoveries.

The question is whether specifics of current policies of the three periods dictated their will and demand different qualities from three Chingizids or they used what they got as the result of their life lines, which bore no resemblance to each other. To answer this questions one has to make imaginary experiment, trying to reconstruct some crucial events with replacement of the figures. However, we can definitely say that some common qualities are necessary.

Three descendant of the same genealogical line of Chingizids faced dilemmas in their lives. In front of Aбыlai Khan there was a dilemma of the strategic preference between two powerful neighbours. Kenesary Khan could accept Kazakh dependence from Russians as his destiny and take care of his people through diplomatic channels or (what he ultimately chose, or, more precise, what had already been chosen for him by his father and his elder brother; their tragic death strengthened him in his position) the resentment to the reality. Shoqan Walikhanov represented the symbiosis of Kazakh culture and with Russian culture. Could it possible to choose between the policies of two states?

As any dilemma is tragic - there is no right choice in it - the figures who faced it are tragic. Nevertheless, Aбыlai Khan accepted his double political dilemma as a challenge. Double – because there had already been an official khan - Abul Mambet - and Aбыlai Khan took a dare through the chain of extraordinary actions established double-khan government. Only after that he faced another challenge – of political kind – the territory location demanded a crucial decision: to choose an ally, that had to be more powerful. But that task demanded the unimaginable ability of foresight. The political arena is never stable, so the long-term predictions are impossible. To the blind decision-making Aбыlai Khan opposed with the strategy of manoeuvring between the two powerful neighbours, depending on the circumstances of the moment. In that double dilemma he demonstrated himself as a legendary person.

Policy, of that time, in particular, demanded both military prowess and diplomatic skills. He was good in both, never becoming a slave of the circumstances. Even when he literally was a prisoner of war, he used the situation to make new friends and learn a new language (both achievements would be useful in future). In spite of the fact that Abylai Khan had not been prepared for the work of a governor, he did it well. He made the decisions, which circumstances demanded from him, and never hesitated or regretted. We cannot see any conflict within him; he was all-of-a-piece.

It was not the case of Kenesary Khan's nature. His actions revealed a stormy and ingovernable personality. The revolted spirit of Kenesary Khan rejected diplomatic ways of conflict resolution. On disobedience he reacted quickly and violently, not seeking for more peaceful decisions.

Niccolo Machiavelli in his "Prince" declared: "A prince ought to have no other aim or thought, nor select anything else for his study, than war and its rules and discipline; for this is the sole art that belongs to him who rules, and it is of such force that it not only upholds those who are worn princes, but it often enables men to rise from a private station to that rank. And, on the contrary, it is seen that when princes have thought more of ease than of arms they have lost their states. And the first cause of your losing it is to neglect this art; and what enables you to acquire a state is to be master of the art." [1] These instructions to the governor seems to be a slogan to the whole life activity of Kenesary Khan. He was definitely agonizing with the loss of lawful right to exercise authority over his people. And his inner conflict led him to the tragic end.

We cannot feel the conflict of such kind in the personality of Shoqan Walikhanov: he never offered a dilemma, the necessity to make the choice between the two cultures, which so intricately intertwined in him. In all his works Shoqan Walikhanov speaks from his inner harmony. Inherited is great grandfather valuable quality, he never hesitated or regretted. In his "Note on judicial reform" he is calm and persuasive. When he blames the ignorance, corruption and misunderstanding as the causes of unnecessary innovations introduction, this is only positive reaction on what is going wrong with optimistic belief, that it can be changed for the better. As hoqan Walikhanov had harmony within himself, naturally he desired that the same harmony was established in his social environment. When he could not see any opportunity for it (as in the case of his participation in the military expedition of Colonel Chernyayev) he "withdrew a bid".

As Shoqan Walikhanov was a unique person, in a sense, who had profound knowledge of indigenous culture and was able to explain it to Russian authorities, he felt responsibility for all the changes in the steppe, on which he could influence. That's why he wrote letters to submit to superior forces, participated in the scientific and military expeditions and once decided to take an official post.

For instance, in his "Note on judicial reform" Shoqan Walikhanov demonstrates the eagerness to make each side comprehensible for the opposite one, and, on the basis of mutual understanding, a just policy. He sincerely believed that that was the most important thing. The Russians did not want to act unilaterally and self-interestedly, but they tried to build the long-term relations, which were inevitably had to be established on mutual benefit foundation, but the obstacle was in either lack of understanding, or misunderstanding. And he was the person, who could clarify the matter.

Obviously, Shoqan Walikhanov was an ideal person for his unique place in the history, an individual, who lived in two galaxies - the galaxies of Russian and Kazakh cultures. Unless bureaucracy's self-interest and corruption had hindered from serious analysis of the situations, which had been carried on by Shoqan Walikhanov in his "Notes" (either about juridical reform, or about Islam in the steppe), the relations between Kazakh and Russian sides would have been formed in a better way.

Inherited all the qualities of an outstanding person from Abylai Khan, Shoqan Walikhanov had no opportunity to explicate them to the full extent only because he was not placed by the history in the position of such crucial importance, as his great grandfather was placed.

Abylai Khan's legacy is visible not only in his political, military and diplomatic activity, which was directed to the preservation of Kazakh state, but also in what he left for his genealogical line and in demonstration of his exemplary behaviour.

Список использованной литературы:

1. Бекмаханов Е.Б. Присоединение Казахстана к России. М.: Изд-во АН СССР, 1957.
2. Валиханов Ч., Избранные произведения, М., Наука, 1987.
3. Левшин А.И. Описание киргиз-кайсацких орд и степей. Алматы, 1996.
4. Стрелкова И. Жизнь замечательных людей: Валиханов. - 1-е изд. - М.: Молодая гвардия, 1983.
5. Шоинбаев Т.Ж. Добровольное вхождение казахских земель в состав России. Алма-Ата: Казахстан, 1982.

УДК 327.1(574)

Бухаева А.А., д.полит. наук КР, к полит. наук.
Казахстанский инновационный университет,
Семей, Казахстан,
Сайлаубек А.С., к.и.н., доцент,
Усть-Каменогорск, Казахстан

**ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА ПОДДЕРЖКИ КАЗАХСКОЙ ДИАСПОРЫ:
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ**

Резюме

В данной статье автор рассматривает проблемы казахов, проживающих за рубежом. За период независимости стало возможным возрождение языковой культуры, развития казахского языка, способствующего идентификации со своей исконной культурой, а также играющего огромную роль в консолидации и единении казахов, волею судеб оказавшихся за пределами исторической родины. Государственная программа поддержки казахских диаспор за рубежом, разработанная правительством, предусматривает оказание, прежде всего, культурной и духовной помощи казахам, проживающим за пределами Казахстана.

Түйін

Бұл мақалада автор шет елде тұратын казактардың мәселелерін қарастырады. Тәуелсіздік кезінде өзінің ежелгі мәдениетінің бірегейлігіне ықпал ететін, сондай-ақ тағдырдың тәлкегімен тарихи отанымыздан жырықта қалған казактардың консолидациясы мен бірігуінде орасан зор рөл атқаратын тіл мәдениетінің жанаруы, казак тілінің дамуы мүмкін болды. Шет елдердегі казак диаспорасын қолдауға арналған Үкіметтің мемлекеттік бағдарламасы, ең алдымен, Қазақстаннан шет жерлерде өмір сүретін казактарға мәдени және рухани көмек көрсетуді мақсат етеді.

Abstract

In the given article the author examines the problems of the Kazakhs living abroad. During the period of independence the revival of the language culture has become possible as well as the development of the Kazakh language which contributes to the identification of the native culture and plays a great role in the consolidation and unity of the Kazakhs who, as fate has willed, live beyond the bounds of their historical motherland. The state support program for the Kazakh Diasporas abroad, which was worked out by the government, provides, first of all, for the cultural and spiritual help to the Kazakhs living beyond the borders of Kazakhstan.

В контексте будущего развития государственности Казахстан проводит взвешенную политику поддержки соотечественников за рубежом, численность которых достигает более одной трети всех казахов, находящие за пределами исторической Родины.

Традиция установления всесторонних связей с соотечественниками, проживающими за рубежом, с целью создания наиболее развитых мировых диаспор, оказания им поддержки в культурно-гуманитарной, образовательной сферах, содействия их возвращению на историческую родину издавна бытует в мировой практике. Казахстан, в числе немногих стран (Германия, Израиль) ведет активную диаспоральную политику, которая нацелена на